

Summary. The article considers the role and place of marketing in the management of the activity of the industrial enterprise in the market. It was investigated that the implementation of the modern paradigm of marketing in the enterprise is carried out through the introduction of the concept of strategic marketing. It is noted that strategic marketing occupies a leading role in the enterprise, is integrated in nature, based on the consolidation of corporate, business and functional strategy. It is determined that the use of the concept of strategic marketing should orient the enterprise to form a system for monitoring and analysis of its competitiveness, increasing the ability of the company to adapt to changes in the environment and a regular review of the business portfolio, taking into account changes in the overall strategy of the enterprise.

Key words: strategic management, marketing, strategic marketing, concept, industrial enterprise.

УДК 331.214.3:338.43:005.934

Бабич М. М.

*кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри економіки підприємств
Миколаївського національного аграрного університету*

Крилова І. Г.

*кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри економіки підприємств
Миколаївського національного аграрного університету*

Савенко О. С.

*студент
Миколаївського національного аграрного університету*

Babych M. M.

*PhD, Assistant Professor,
The doctoral student of department of business of economy
Mykolayiv National Agrarian University*

Krylova I. H.

*PhD, Assistant Professor,
Assistant professor of department of business of economy
Mykolayiv National Agrarian University*

Savenko O. S.

*Student
Mykolayiv State Agrarian University*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ЕКОНОМІЧНОЮ ДОСТУПНІСТЮ ДО ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ТА РІВНЕМ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

THE RELATIONSHIP BETWEEN ECONOMIC ACCESSIBILITY TO FOOD AND THE LEVEL OF LABOR PRODUCTIVITY IN AGRICULTURE

Анотація. У статті проведено оцінку рівня продуктивності праці з погляду економічної доступності до продовольства (через рівень заробітної плати). Здійснено рейтингову оцінку та встановлено відхилення індексів від найвищого рівня районів Миколаївської області за такими показниками, як: середньомісячна заробітна плата працівників сільського господарства (в розрахунку на одного штатного працівника); продуктивність праці у сільськогосподарських підприємствах районів; виробництво основних видів продукції рослинництва та тваринництва на одного працюючого в галузі. Визначено міру впливу та взаємозв'язок показників продуктивності праці в сільському господарстві та рівня продовольчого забезпечення населення (за індикатором виробництва основних видів продукції на одну особу та рівнем заробітної плати).

Ключові слова: продуктивність праці, продовольча безпека, заробітна плата, витрати, чистий дохід, валова продукція, сільськогосподарські підприємства, Миколаївська область.

Постановка проблеми. Забезпечення продовольчої безпеки є проблемою світового масштабу, але вирішення її можливе лише з урахуванням регіональних особливостей

та специфіки розвитку місцевого населення (соціальний фактор) та сільськогосподарського виробництва (економічний фактор). Своєю чергою, обсяги виробництва сільсько-

господарської продукції залежать від продуктивності землі, капіталу та трудових ресурсів. Оскільки трудові ресурси на селі переважно складаються з місцевого населення, встановлюється залежність між продуктивністю праці в сільському господарстві та рівнем продовольчого забезпечення селян і з погляду кількості та якості виробленої продукції, і з погляду їх купівельної спроможності [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і практичні аспекти проблеми продовольчої безпеки розглядаються у працях багатьох вітчизняних та зарубіжних учених, серед них: В. Власов, Л. Глубіш, В. Битов, В. Немченко, Р. Мудрак та ін.

Значний внесок у вивчення стану та розроблення напрямів підвищення продуктивності праці в сільському господарстві зробили такі економісти, як: С. Бабенко, О. Васильєва, Л. Мармуль, О. Польова, М. Черкашина, Р. Чорна, Л. Шелудько та ін.

Разом із тим у сучасних умовах вирішення проблеми підвищення продуктивності праці потребує її розгляду в контексті продовольчого забезпечення населення.

Мета статті полягає в аналізі рівня продуктивності праці з погляду продовольчого забезпечення населення для визначення рівня впливу та взаємозв'язку показників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Продуктивність праці є одним із загально визначених показників, який характеризує ефективність функціонування будь-якого господарюючого суб'єкта. В ньому акумулюється в тісному поєднанні ефективність використання робочої сили, земельних, матеріально-технічних та фінансових ресурсів. Заробітна плата виступає в ролі домінуючого чинника зацікавленості працівників у результатах своєї праці та її продуктивності й є статтею витрат на виробництво продукції. Ці економічні категорії взаємозумовлені, їх взаємозв'язок характеризує рівень відповідності темпів зростання заробітної плати і продуктивності праці:

чим вищі темпи підвищення продуктивності праці, тим ширші можливості на підприємстві для зростання оплати трудового внеску працівників, зайнятих у виробництві, й навпаки. За таких умов підприємства мають змогу вести розширене відтворення, виробляти достатню кількість продукції з найменшими витратами, водночас підвищуючи розміри матеріального стимулювання. Вивчення їх стану загалом і тенденцій кожного зокрема, а також співвідношення зазначених показників, особливо в динаміці, є важливим завданням економічної науки на макрорівні, де відбувається їх формування [2].

На нашу думку, дослідження рівня продуктивності праці у сільському господарстві через призму рівня оплати праці важливе ще й із погляду забезпечення рівня доступності до продовольства. З одного боку, кількість виробленої продукції одним працівником забезпечує йому відповідний рівень оплати праці, а з іншого – можливість фізичного (чим більша кількість, тим більші можливі обсяги споживання товару, достатня їх наявність) та економічного (чим вищий рівень оплати праці, тим більші можливості споживати якісну та в достатній кількості продукцію) доступу до продовольства.

За даними табл. 1, середньомісячна заробітна плата працівників сільськогосподарських підприємств та рівень продуктивності їх праці під час виробництва продукції сільського господарства значно коливаються в розрізі адміністративно-територіальних одиниць Миколаївської області: найвищий показник середньомісячної оплати праці встановлено у Вітовському районі (4 951 грн.), а найменший – у Врадіївському районі (1 425 грн.); при цьому найвищий показник продуктивності праці встановлено у Веселинівському районі (1 822 тис. грн.), а найменший – у Новобузькому (446 тис. грн.) районах.

Під час порівняння індексів середньомісячної заробітної плати та продуктивності праці (щодо найвищих показ-

Таблиця 1

Витрати на оплату праці під час виробництва продукції сільського господарства та продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області в 2016 р.

Адміністративна одиниця	Витрати на оплату праці, тис. грн.	Питома вага фонду оплати праці, %	Кількість працівників, осіб	Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	Середньомісячна заробітна плата працівників, грн.	Продуктивність праці, тис. грн.	Відхилення індексів середньомісячної заробітної плати та продуктивності праці
Арбузинський	52266,7	8,7	1150	822582,4	3787,44	715,3	0,372
Баштанський	25347,6	8,4	821	518171,6	2572,84	631,1	0,173
Березанський	19335,1	8,0	683	378050,8	2359,09	553,5	0,173
Березнегуватський	14162,9	5,7	577	360986,9	2045,48	625,6	0,07
Братський	23703,6	7,4	860	451097,5	2296,86	524,5	0,176
Веселинівський	23765,9	4,7	568	1034970,3	3486,78	1822,1	-0,296
Вітовський	73845,9	16,2	1243	804837,9	4950,78	647,5	0,645
Вознесенський	13377,7	3,0	410	716584,9	2719,04	1747,8	-0,41
Врадіївський	2908,7	2,0	134	190981,8	1808,89	1425,2	-0,417
Доманівський	11898,7	5,4	433	335522,2	2289,97	774,9	0,037
Сланецький	10422,5	3,3	391	575586,4	2221,33	1472,1	-0,359
Казанківський	15551,5	6,7	486	350910,8	2666,58	722,0	0,142
Кривоозерський	23806,7	7,2	688	577327,8	2883,56	839,1	0,122
Миколаївський	17080,7	3,6	788	797709,1	1806,33	1012,3	-0,191
Новобузький	18393,2	9,9	665	296762,5	2304,91	446,3	0,221
Новоодеський	16113,2	6,5	602	401584,0	2230,51	667,1	0,084
Очаківський	22143,1	8,7	725	511567,8	2545,18	705,6	0,127
Первомайський	45543,3	7,4	1490	1025434,8	2547,16	688,2	0,137
Снігурівський	14061,0	2,7	541	929788,1	2165,90	1718,6	-0,506

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики в Миколаївській області

ників у рядах) під час виробництва продукції сільського господарства в районах Миколаївської області було встановлено від'ємні значення відхилень у Снігурівському, Миколаївському, Сланецькому, Врадіївському, Вознесенському та Веселинівському районах.

Отримані дані свідчать про те, що в указаних територіально-адміністративних одиницях Миколаївської області середньомісячна заробітна плата працівників сільського господарства значно відстає від рівня продуктивності праці порівняно з іншими районами Миколаївської області. Тобто за більшого виробітку працівники отримали меншу заробітну плату.

Дослідження показали, що середньомісячна заробітна плата працівників сільськогосподарських підприємств галузі рослинництва та рівень продуктивності їх праці під час виробництва продукції рослинництва значно коливається у розрізі адміністративно-територіальних одиниць Миколаївської області: найвищий показник середньомісячної оплати праці встановлено у Вітовському районі (5 283 грн.), а найменший – у Врадіївському районі (1 809 грн.); при цьому найвищий показник продуктивності праці встановлено у Веселинівському районі (1 807 тис. грн.), а найменший – у Новобузькому районі (492 тис. грн.).

Під час порівняння індексів середньомісячної заробітної плати та продуктивності праці (щодо найвищих показників у рядах) під час виробництва продукції рослинництва в районах Миколаївської області було встановлено від'ємні значення відхилень у Снігурівському, Миколаївському, Сланецькому, Доманівському, Врадіївському, Вознесенському та Веселинівському районах.

Встановлено, що середньомісячна заробітна плата працівників сільськогосподарських підприємств галузі тваринництва та рівень продуктивності їх праці під час виробництва продукції тваринництва значно коливається у розрізі адміністративно-територіальних одиниць

Миколаївської області: найвищий показник середньомісячної оплати праці встановлено у Кривоозерському районі (4 237 грн.), а найменший – у Сланецькому районі (1 429 грн.); при цьому найвищий показник продуктивності праці встановлено у Кривоозерському районі (700,3 тис. грн.), а найменший – у Вознесенському районі (14 тис. грн.).

Під час порівняння індексів середньомісячної заробітної плати та продуктивності праці (щодо найвищих показників у рядах) під час виробництва продукції тваринництва у районах Миколаївської області не було встановлено від'ємних значень відхилень, а у Кривоозерському районі таке відхилення становило 0,0.

За методикою визначення продовольчої безпеки наявність зернових запасів є одним із ключових індикаторів рівня достатності продуктів харчування.

Колівання показнику виходу отриманого зерна в розрахунку на одного працівника галузі рослинництва в досліджуваному регіоні значне: різниця між найвищим та найнижчим рівнями показника сягає 572 т. Так, за даними табл. 2, найвищий показник кількості вироблених зернових у розрахунку на одного працівника встановлено у Врадіївському районі (639 т), а найменший – у Новобузькому районі (67 т); так само найвищий обсяг кількості вироблених зернових в розрахунку на 100 грн. витрат на оплату праці в галузі встановлено у Врадіївському районі (10 т), а найменший – у Новобузькому районі (0,7 т).

Під час порівняння індексів співвідношення кількості виробленої пшениці в розрахунку на одного працівника та на 100 грн. витрат на оплату праці в галузі до найвищих показників по області було встановлено, що лише у Вітовському та Очаківському районах індекси співвідношення кількості виробленого соняшнику в розрахунку на одного працівника нижчі від індексів співвідношення кількості виробленого соняшнику в розрахунку на 100 грн. витрат на оплату праці в галузі.

Таблиця 2

Витрати на оплату праці та продуктивність праці під час виробництва зернових культур у сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області в 2016 р.

Адміністративна одиниця	Витрати на оплату праці, тис. грн.	Питома вага фонду оплати праці, %	Кількість виробленої продукції				
			усього, т	у розрахунку на:			
				1 працівника		100 грн. витрат на оплату праці	
			т	індекс	т	індекс	
Арбузинський	12425,6	8,9	152829	200,3	0,313	1,2	0,119
Баштанський	5438,5	8,1	92588	133,8	0,209	1,7	0,164
Березанський	4303,5	3,0	107449	170,8	0,267	2,5	0,241
Березнегуватський	5749,4	6,7	68436	134,2	0,210	1,2	0,115
Братський	9053,2	8,3	89294	113,0	0,177	1,0	0,095
Веселинівський	10137	4,6	113132	199,2	0,312	1,1	0,108
Вознесенський	5680,3	4,3	102987	92,0	0,144	1,8	0,175
Врадіївський	4623,2	3,4	129265	323,2	0,506	2,8	0,270
Доманівський	827,2	2,2	85620	639,0	1,000	10,4	1,000
Сланецький	3705	5,3	111129	302,0	0,473	3,0	0,290
Сланецький	3817,7	3,4	51648	138,8	0,217	1,4	0,131
Казанківський	4495	6,1	58363	120,3	0,188	1,3	0,125
Кривоозерський	9753,6	8,1	115059	182,1	0,285	1,2	0,114
Миколаївський	4688,9	3,2	103256	162,1	0,254	2,2	0,213
Новобузький	5365,4	10,6	38256	67,4	0,105	0,7	0,069
Новоодеський	6094,4	5,7	81744	178,5	0,279	1,3	0,130
Очаківський	3317,3	3,2	56072	91,0	0,142	1,7	0,163
Первомайський	17261,4	7,0	212663	150,5	0,236	1,2	0,119
Снігурівський	6826,4	5,0	117794	223,1	0,349	1,7	0,167

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Ще однією важливою для дослідження продовольчої безпеки сільськогосподарською культурою є соняшник, який забезпечує більшу частку споживаної українцями олії, а також має високий експортний потенціал.

Продуктивність праці під час виробництва соняшнику також коливається у розрізі адміністративно-територіальних одиниць Миколаївської області, але значно менше, ніж по зернових: найвищий показник кількості виробле-

Таблиця 3

Витрати на оплату праці та продуктивність праці під час виробництва соняшнику в сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області в 2016 р.

Адміністративна одиниця	Витрати на оплату праці, тис. грн.	Питома вага фонду оплати праці, %	Кількість виробленої продукції, т				
			усього, т	у розрахунку на:		100 грн. витрат на оплату праці	
				1 працівника		100 грн. витрат на оплату праці	
				т	індекс	т	індекс
Арбузинський	7152,2	7,7	36280	47,5	0,231	0,51	0,177
Баштанський	6088,7	5,1	58354	84,3	0,409	0,96	0,334
Березанський	2052,1	2,8	24929	39,6	0,192	1,21	0,423
Березнегуватський	6128,8	5,2	42010	82,4	0,400	0,69	0,239
Братський	10429	6,9	49423	62,6	0,304	0,47	0,165
Веселинівський	10368,3	4,6	74154	130,6	0,633	0,72	0,249
Вознесенський	1743	3,3	50068	44,7	0,217	2,87	1,000
Врадіївський	5161,4	2,0	63642	159,1	0,772	1,23	0,429
Доманівський	1060,6	2,0	27623	206,1	1,000	2,60	0,907
Сланецький	3866,6	4,2	43188	117,4	0,569	1,12	0,389
Сланецький	5678,9	2,9	59601	160,2	0,777	1,05	0,365
Казанківський	5987,7	5,1	49259	101,6	0,493	0,82	0,286
Кривоозерський	4765,5	6,7	23786	37,6	0,183	0,50	0,174
Миколаївський	4579,7	2,0	61107	95,9	0,465	1,33	0,464
Новобузький	8484,6	8,8	29873	52,6	0,255	0,35	0,123
Новоодеський	6015,5	6,0	47340	103,4	0,502	0,79	0,274
Очаківський	2027,2	3,5	26855	43,6	0,212	1,32	0,461
Первомайський	11159,7	6,5	48540	34,4	0,167	0,43	0,151
Снігурівський	4245,5	1,4	77789	147,3	0,715	1,83	0,638

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Таблиця 4

Витрати на оплату праці та продуктивність праці під час виробництва м'яса великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області в 2016 р.

Адміністративна одиниця	Витрати на оплату праці	Питома вага фонду оплати праці, %	Кількість виробленої продукції				
			усього, ц	у розрахунку на:		100 грн. витрат на оплату праці	
				1 працівника		100 грн. витрат на оплату праці	
				ц	індекс	ц	індекс
Арбузинський	837,2	5,6	7736,12	20,0	0,958	0,92	1,000
Баштанський	225,3	22,7	726,5	5,6	0,270	0,32	0,349
Березанський	202,2	13,4	493,32	9,1	0,438	0,24	0,264
Березнегуватський	179,7	34,4	140,68	2,1	0,101	0,08	0,085
Братський	552	34,8	630,22	9,0	0,431	0,11	0,124
Веселинівський	-	-	-	-	-	-	-
Вознесенський	602,7	16,3	1121,06	9,0	0,433	0,19	0,201
Врадіївський	... ¹	x	... ¹	x	x	x	x
Доманівський	-	-	-	-	-	-	-
Сланецький	243,1	9,5	1099	16,9	0,810	0,45	0,489
Сланецький	56,6	18,2	207,55	10,9	0,523	0,37	0,397
Казанківський	-	-	-	-	-	-	-
Кривоозерський	... ¹	x	... ¹	x	x	x	x
Миколаївський	376,4	17,5	960,82	6,4	0,305	0,26	0,276
Новобузький	352,3	22,8	1250,24	12,9	0,618	0,35	0,384
Новоодеський	567,6	21,6	622,88	4,3	0,207	0,11	0,119
Очаківський	580,8	13,0	2274,98	20,9	1,000	0,39	0,424
Первомайський	86,3	7,5	218,36	2,8	0,136	0,25	0,274
Снігурівський	69,2	17,2	44,84	3,4	0,165	0,06	0,070

¹ Дані вилучено з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику», щодо конфіденційності інформації
Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

ного соняшнику в розрахунку на одного працівника встановлено у Врадіївському районі (206 т), а найменший – у Первомайському районі (34 т), що становить різницю між індикаторами у 172 т; найвищий показник кількості виробленого соняшнику в розрахунку на 100 грн. витрат на оплату праці у галузі встановлено у Вітовському районі (3 т), а найменший – у Новобузькому районі (0,4 т), що становить різницю між індикаторами у 2,6 т (табл. 3).

Під час порівняння індексів співвідношення кількості виробленого соняшнику в розрахунку на одного працівника та на 100 грн. витрат на оплату праці в галузі до найвищих показників по області було встановлено, що по Березанському, Вітовському та Очаківському районах індекси співвідношення кількості виробленого соняшнику в розрахунку на одного працівника менші від індексів співвідношення кількості виробленої пшениці в розрахунку на 100 грн. витрат на оплату праці в галузі. Показники продуктивності під час виробництва соняшнику в натуральних величинах значно менші, ніж під час виробництва зернових, але вартість реалізованої продукції по соняшнику значно переважає ціну реалізації зернових культур.

В Україні протягом останніх 20 років незадовільними залишаються обсяги споживання м'яса та м'ясних продуктів, а також молока та молочних продуктів, які не відповідають раціональним нормам [3]. При цьому виробництво цих продуктів у розрахунку на душу населення також не відповідає раціональним нормам споживання, що дає змогу зробити висновок як про фізичну, так і про економічну недоступність даного продовольства для переважної більшості населення країни.

За даними табл. 4, найвищий показник кількості виробленого м'яса в розрахунку на одного працівника тваринництва встановлено у Очаківському районі і становить лише 21 ц, а найменший – у Березнегуватському районі – 2 ц; най-

вищий показник кількості виробленого м'яса в розрахунку на 100 грн. витрат на оплату праці у галузі встановлено у Арбузинському районі (1 ц), а найменший – у Снігурівському районі (0,1 ц). Це притому, що у Веселинівському, Доманівському та Казанківському районах виробництвом м'яса великої рогатої худоби взагалі не займається жодне сільськогосподарське підприємство.

Під час порівняння індексів співвідношення кількості виробленого м'яса в розрахунку на одного працівника та на 100 грн. витрат на оплату праці в галузі до найвищих показників по області було встановлено, що по Арбузинському, Баштанському та Первомайському районах індекси співвідношення кількості виробленого м'яса в розрахунку на одного працівника менші від індексів співвідношення кількості виробленого м'яса в розрахунку на 100 грн. витрат на оплату праці в галузі.

По Очаківському та Доманівському районах різниця між індексами співвідношення кількості виробленого м'яса в розрахунку на одного працівника та індексами співвідношення кількості виробленого м'яса в розрахунку на 100 грн. витрат на оплату праці в галузі дуже значна.

За даними табл. 5, продуктивність праці під час виробництва молока значно коливається у розрізі адміністративно-територіальних одиниць Миколаївської області: найвищий показник кількості виробленого молока в розрахунку на одного працівника встановлено в Очаківському районі (59 т), а найменший – у Березнегуватському районі (4 т); найвищий показник кількості виробленого молока в розрахунку на 100 грн. витрат на оплату праці у галузі встановлено у Первомайському районі (0,4 т), а найменший – у Березнегуватському районі (0,1 т).

При цьому у Веселинівському, Доманівському та Кривоозерському та Снігурівському районах виробництвом молока взагалі не займається жодне сільськогосподарське підприємство.

Таблиця 5

Витрати на оплату праці та продуктивність праці під час виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області в 2016 р.

Адміністративна одиниця	Витрати на оплату праці	Питома вага фонду оплати праці, %	Кількість виробленої продукції				
			усього, т	у розрахунку на:			
				1 працівника		1 грн. витрат на оплату праці	
			т	індекс	т	індекс	
Арбузинський	6072,8	11,6	19301,2	49,9	0,850	0,32	0,801
Баштанський	341,8	25,3	687,9	5,3	0,091	0,20	0,507
Березанський	577,7	27,7	778,3	14,4	0,246	0,13	0,340
Березнегуватський	351,1	40,7	276,5	4,1	0,070	0,08	0,199
Братський	624	33,5	1137,2	16,2	0,277	0,18	0,460
Веселинівський	-	-	-	-	-	-	-
Вознесенський	1838,9	31,1	1574,8	12,7	0,217	0,09	0,216
Врадіївський	... ¹	x	... ¹	x	x	x	x
Доманівський	-	-	-	-	-	-	-
Сланецький	1048,4	13,6	2805,8	43,2	0,736	0,27	0,675
Сланецький	253,9	9,8	802	42,2	0,720	0,32	0,796
Казанківський	... ¹	x	... ¹	x	x	x	x
Кривоозерський	-	-	-	-	-	-	-
Миколаївський	1485	24,8	1475,5	9,8	0,167	0,10	0,251
Новобузький	834,9	21,6	1798,4	18,5	0,316	0,22	0,543
Новоодеський	555,9	19,8	702,6	4,9	0,083	0,13	0,319
Очаківський	3439,1	12,3	6393,8	58,7	1,000	0,19	0,469
Первомайський	281,7	7,8	1117,2	14,5	0,247	0,40	1,000
Снігурівський	-	-	-	-	-	-	-

¹ Дані вилучено з метою забезпечення виконання вимог Закону України «Про державну статистику», щодо конфіденційності інформації
Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Витрати на оплату праці та продуктивність праці під час виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області в 2016 р.

Показник	Групи				
	I	II	III	IV	V
Кількість районів у групі	10	6	1	1	1
Інтервал за рівнем оплати праці по групі, грн.	До 2435,22	2435,23-3064,11	3064,12-3693,00	3693,01-4321,89	4321,90 і вище
Витрати – всього, тис. грн.	2974536,8	2656361,4	612816,8	728468,8	546469,4
у середньому по групі	297453,7	442726,9	612816,8	728468,8	546469,4
у т. ч.: витрати на оплату праці, тис. грн.	130998,9	145769,9	23765,9	52266,7	73845,9
у середньому по групі	13099,9	24295,0	23765,9	52266,7	73845,9
відрахування на соціальні заходи, тис. грн.	28512,6	31627,5	5199,8	11471,7	14691,4
у середньому по групі	2851,3	5271,3	5199,8	11471,7	14691,4
Питома вага фонду оплати праці, %	5,4	6,7	4,7	8,7	16,2
Кількість працівників, осіб	4886	4620	568	1150	1243
у середньому по групі	489	770	568	1150	1243
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	3920360,2	3699997,7	1034970,3	822582,4	804837,9
у середньому по групі	392036,0	616666,3	1034970,3	822582,4	804837,9
Середньомісячна заробітна плата працівників, грн.	2234,26	2629,33	3486,78	3787,44	4950,78
Продуктивність праці (чистий дохід у розрахунку на 1 працівника), тис. грн.	802,4	800,9	1822,1	715,3	647,5
Окупність витрат на оплату праці чистим доходом, грн.	29,9	25,4	43,5	15,7	10,9

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Під час порівняння індексів співвідношення кількості виробленого молока в розрахунку на одного працівника та на 100 грн. витрат на оплату праці в галузі до найвищих показників по області було встановлено, що по всіх 19-ти районах індекси співвідношення кількості виробленого молока в розрахунку на одного працівника вищі за індекси співвідношення кількості виробленого молока в розрахунку на 100 грн. витрат на оплату праці в галузі. По Арбузинському та Єланецькому районах різниця між індексами в галузі дуже значна.

За допомогою методу групування встановимо рівень впливу оплати праці на рівень продуктивності праці в сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області (табл. 6).

Найвищий рівень оплати праці встановлено у п'ятій групі – 4 950,78 грн., а найвищий рівень продуктив-

ності та окупності витрат на оплату праці чистим доходом – у третій: відповідно 1 822,1 тис. грн. та 43,5 грн. Таким чином, можемо відзначити, що зростання рівня оплати праці лише до певної міри позитивно впливає на рівень продуктивності праці: зростання рівня оплати праці у третій групі на 56,1% порівняно з першою групою призвело до збільшення продуктивності на 127,1%; збільшення рівня оплати праці у п'ятій групі на 121,6% порівняно з першою групою призвело до зменшення продуктивності на 19,3%.

Висновки. Оцінка рівня продуктивності праці в сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області підтвердила гіпотезу про вплив та взаємозв'язок показника продуктивності праці в сільському господарстві та фізичної й економічної доступності до продовольства (за індикатором рівня оплати праці).

Список використаних джерел:

1. Бабич М.М. Продуктивність праці в сільському господарстві як фактор забезпечення продовольчої безпеки / М.М. Бабич, Ю.Ю. Загребаленко // Агросвіт. – 2016. – № 13-14. – С. 24-29.
2. Лопотан Л.В. Продуктивність праці та її оплата в сільськогосподарських підприємствах Одеської області: стан, тенденції та співвідношення / Л.В. Лопотан // Аграрний вісник Причорномор'я. Економічні науки. – 2014. – Вип. 75. – С. 162-169.
3. Котикова О.І. Індикація економічного стану сільськогосподарського землекористування в Україні / О.І. Котикова // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2015. – Вип. 2(83). – Т. 1. – С. 25-34.

Анотація. В статтю проведена оцінка урвня производительности труда с точки зрения экономической доступности продовольствия (через уровень заработной платы). Осуществлена рейтинговая оценка и установлено отклонение индексов от высокого уровня районов Николаевской области по следующим показателям: среднемесячная заработная плата работников сельского хозяйства (в расчете на одного штатного работника), производительность труда в сельскохозяйственных предприятиях районов; производство основных видов продукции растениеводства и животноводства на одного работающего в отрасли. Определены степень влияния и взаимосвязь показателей производительности труда в сельском хозяйстве и урвня продовольственного обеспечения населения (по индикатору производства основных видов продукции на душу населения и урвнем заработной платы).

Ключевые слова: производительность труда, продовольственная безопасность, заработная плата, расходы, чистый доход, валовая продукция, сельскохозяйственные предприятия, Николаевская область.

Summary. The article assesses the level of productivity in terms of economic availability to food (through the level of wages). Ratings were made and deviations of the indexes from the highest level of districts of Mykolaiv oblast were determined by the following indicators: average monthly salary of agricultural workers (per one full-time employee); Labor productivity in agricultural enterprises of districts; Production of the main types of crop and livestock products for 1 working in the industry. As a result of the study, the extent of influence and interconnection of indicators of labor productivity in agriculture and the level of food supply of the population (according to the indicator of production of the main types of products per person and the level of wages) was determined.

Key words: labor productivity, food safety, wages, expenses, net income, gross output, agricultural enterprises, Mykolaiv region.

УДК 336.71:338.46

Баланчук Д. В.

*аспірант кафедри банківської справи
Київського національного торговельно-економічного університету*

Balanchuk D. V.

*Postgraduate at the Banking Department
Kyiv National University of Trade and Economics*

ОСОБЛИВОСТІ ПОСЛУГ БАНКУ ДЛЯ КОРПОРАТИВНИХ КЛІЄНТІВ

FEATURES OF THE BANK'S SERVICES FOR CORPORATE CLIENTS

Анотація. У статті розглянуто взаємозв'язок понять «банківські послуги», «банківські операції» та «банківські продукти». Здійснено виокремлення загальних і специфічних особливостей банківських послуг у сегменті корпоративного бізнесу. Запропоновано виділити шість основних особливостей усіх банківських послуг, а також сім специфічних особливостей послуг, що характерні для корпоративних клієнтів.

Ключові слова: банківські послуги для корпоративних клієнтів, загальні особливості банківських послуг, специфічні особливості банківських послуг для корпоративних клієнтів.

Постановка проблеми. Визначенню сутності та особливостей банківських послуг присвячено науковій праці вітчизняних та закордонних учених. Водночас банківські послуги для корпоративних клієнтів, як і їх особливості, залишаються малодослідженим предметом вітчизняної науки. Оскільки корпоративні клієнти становлять значний сегмент банківської діяльності, виокремлення особливостей банківських послуг для корпоративних клієнтів потребує окремої уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам банківських послуг приділена значна увага у роботах таких учених, як В. Міщенко, О. Дзюблук, О. Брегеда, А. Иванов, П. Роуз, Дж. Еванс, М. Савлук, О. Лаврушин та ін. Незважаючи на суттєві наукові досягнення у цьому напрямі, залишається низка невирішених питань. Зокрема, подальшого дослідження вимагає комплекс питань, пов'язаних із послугами банків для корпоративних клієнтів. Це зумовлює необхідність цього наукового дослідження, визначає його мету та завдання.

Мета статті полягає у визначенні особливостей банківських послуг для корпоративних клієнтів. Досягнення цієї мети пов'язане з вирішенням таких завдань, як уточнення трактування таких понять, як банківські послуги, операції та продукти, виокремлення загальних і специфічних особливостей послуг у сегменті корпоративного бізнесу.

Виклад основного матеріалу. Наукові підходи до визначення сутності та ролі понять «банківська операція», «банківська послуга» та «банківський продукт»

широко представлені вітчизняними та зарубіжними вченими [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8]. При цьому у науковій літературі через складну економічну природу цих понять досі відсутній єдиний узгоджений підхід щодо їх уніфікованого використання. Згідно з позицією вітчизняного вченого В. Шпильового банківські послуги не пов'язані з формуванням та використанням ресурсів банку (передбачають оплату у вигляді комісії) та поряд із банківськими операціями, які, навпаки, акумулюють кредитний та процентний ризик (передбачають отримання банком процентних доходів або витрат), є різновидами продуктів банку [5]. На думку Р. Угнівенко, банківська послуга визначається як технологічно взаємопов'язаний комплекс банківських операцій, які проводяться банком за дорученням клієнта, а банківський продукт – це продукція у формі депозитів, кредитів та ін. [6]. Позиція інших авторів полягає в тому, що банківські операції, головною метою яких є задоволення потреби клієнта у банківському обслуговуванні, формують банківські послуги, а банківські послуги, які є стандартними, розробленими відповідно до потреб сучасного ринку (мають визначені ринкові параметри та виконуються згідно з певною технологією), утворюють банківські продукти [7; 8].

Аналізуючи вітчизняне банківське законодавство, варто звернутися до ст. 47 «Види діяльності банку» Закону України «Про банки і банківську діяльність», у якій зазначено, що «банк має право надавати банківські та інші фінансові послуги (крім послуг у сфері страхування), а також